

jelenséget, leletet, egyetlen egy cserepet sem sikerült megfigyelniem vagy találnom.

A találó az általa gyűjtött csekély csonttöredékeket (koponya, borda, karcsont, medence, valamennyi igen töredékes állapotban) átadta a múzeumnak.

RAINER PÁL

27. Baks, római katolikus templom (KÖH 20725)

(Csongrád megye) H, Á

2006-ban Baks község önkormányzata megbízásából a Móra Ferenc Múzeum (Bende Livia és Lőrinczy Gábor) a baksi általános iskola melletti területen tervezett templom építése előtt régészeti feltárást végzett, mert a terület nyilvántartott régészeti lelőhely. Egy szabálytalan szerkezetű, szegényes leletanyagú 10–11. századi temető 5 sírja került elő. 2009-ben a templomépítés kivitelezésének megkezdése előtt a terv módosult és a templom K-i oldalához egy sekrestye építését is tervbe vették, ezért régészeti felügyelet mellett folyt a földmunka.

Az alapozási munkálatok közben egy ÉNy–DK tájolású sír került elő. Leletanyaga szegényes volt: a sírban koporsóba eltemetve egy adultus korú férfi nyugodott, hanyatt, nyújtott helyzetben, koponyáját bolygatták. Melléklete vaskés, vascsat és csiholó volt.

Ezek után került sor a változtatással érintett, de a korábbi ásatás során meg nem kutatott terület megelőző feltáráására 2009. augusztus 6–7-én. A területet fedő felső, 50–60 cm vastagságú szubhumuszt géppel távolítottuk el. A kutatott 177 m²-en 3 sír került elő. Mindegyik már korábban, talán a területen egykor álló iskola építése során kisebb-nagyobb mértékben bolygatást szenvedett. Két férfisírban csak szegényes melléklet (vaskés) került elő, az egyik temetkezésnél vasszeggel összeerősített koporsó nyomát figyeltük meg. A harmadik feltárt sír egy adultus korú nő temetkezése volt, akit viszonylag gazdagon díszített ünnepi ruházatban temettek el. Haját bronz hajkarikával fogták össze. Ruházatának nyakát vastag textilpántra felvarrt, aranyozott ezüst, öntött rozettákkal díszítették. Ruhájának ujját öntött bronz, rombusz átmetszetű karperecekkal szorították le. Nyakában ezüst torquest és barázdált, ill. aranyfóliás gyöngyökből álló láncot viselt. Ujján öntött bronzgyűrű volt.

A lelőhely a község belterületén, egy természetes homokdomb közepén és K-i lejtőjén terül el. A homokdomb É-i oldalát már az egykori iskola építéskor megsemmisíthették. Akkor is kerültek be leletek a szegedi múzeumba, melyek szintén a 10–11. századra tehetőek. Valószínű, hogy korábban 2–3 sír pusztult el. A 2006-ban és most feltárt 9 sírral együtt egy kis sírszámú honfoglalás kori, esetleg kora Árpád-kori, köznépi temető húzódik a területen. A természetföldrajzi adottságok figyelembevételével valószínűsítjük, hogy a temető egészét feltártuk.

BALOGH CSILLA

28. Balatonfőkajár határa

(Veszprém megye) Ró, Kö

2009 októberében terepbejárást végeztünk Balatonfőkajár határában az M7 autópálya és a 710. sz. főút közötti területen, összesen 6,3 km hosszúságban. A Bürkös-réti-patak völgyének kiemelkedő Ny-i oldalán három lelőhely is ismert.

Bustya (KÖH 7384): A Kesellő-hegy meredeken kiemelkedő ÉK-i alján, a Bürkös-réti-patak völgyének Ny-i oldalán kis kiterjedésű római kori lelőhely található. 1965-ben ugyanitt középkori leletanyagot találtak, tehát itt középkori lelőhelyrészletre is számítani lehet. A nyomvonal területén és Ny-i oldalán nem találtunk már leleteket, a lelőhely nem terjed ki a lapos fekvésű nyomvonal területére. A helyszínen az MRT 2. k. 5/9 sz. lelőhelye azonosítható.

Kesellő-hegy (KÖH 7385): Az MRT ezen a helyszínen egy római kori telepet (MRT 2. k. 5/10) azonosított. A KÖH adatbázisában itt egy 2007-ben végzett terepbejárás során újonnan felfedezett lelőhely szerepel (KÖH 58497), ami azonban valójában az MRT által azonosított Kesellő-hegy lelőhely K-i része. A terepbejárás során az autópálya É-i részén, a Kesellő-hegy D-i részén lévő magas domb D-i oldalánál nagyméretű római kori lelőhelyet azonosítottunk, ez azonos az MRT 2. k. 5/9 lelőhellyel, ennek csak K-i vége található a korábban azonosított lelőhely területén. Az egykori ÉK–DNy-i dűlőútnál, a dombhát oldalán a legintenzívebb a lelőhely, itt egy szakaszon intenzív leletanyag mellett, tegulákat, habarcsos köveket is találtunk a nyomvonal lehajtója mentén. A domb lábától DK-re, a lapos területen is folytatódott a lelőhely, K-i irányban fokozatosan megszűnt.

Só-lápa (KÖH 7383): A terepbejárás során újrajártuk a már ismert intenzív római kori lelőhelyet. A domb legmagasabb, kissé platós részén tegula és habarcsos kőtörmelékek is előkerültek, tehát hasonlóan a bekötőúttól É-ra lévő részhez, itt is számolnunk kell kőépületek maradványaival.

STIBRÁNYI MÁTÉ

29. Balatonfüred, Rozmaring köz (MRT 2. k. 6/19 lh., KÖH 7420)

(Veszprém megye) Ró

2009. május 20. és augusztus 18. között próbafeltárást végeztünk a 3695/16, 47, 48 hrsz. telkeken, új lakóház építését megelőzően. A feltárást az épülő lakóházak alapárkaiban végeztük el, 152,88 m² felületen. Az árok szélessége 40–50 cm, mélysége 80 cm volt.

A 3695/16 hrsz. ingatlanon, az É-i házhelyen 3 objektumot tártunk fel. Egy egyenes oldalú, barnászörös betöltésű gödör alján két darab erősen kopott, római kerámiatöredék került elő. Egy égett, salakos betöltésű cölöplyukban leletanyagot nem találtunk.

A 3. objektum egy nagyméretű, barnássárga, kevert betöltésű foltként jelentkezett a ház DNy-i sarkánál,

átnyúlva a D-i oldal sávalapjába. Nyugati oldalán, az É-i sarokban egy salakos, vörösesbarna folt jelentkezett az árok alján. Ez utóbbi cölöpgödör bontása során nagyméretű, vesszőlenyomatos égett paticsdarab került elő nagyobb mennyiségben, ill. kevés, 1–2 darab római kerámiatöredék. A gödröt az árok szűkössége miatt nem tudtuk teljesen kibontani, ezért 18 m²-t rábontottunk. Kibontakozott egy mészegető kemence égetőtere, ill. sekély munkagödre. Az égetőrész alsó harmada maradt meg, belsejében nagy mennyiségű félig átégett mészkővel, ill. az alján jó minőségű égetett mésszel. A fűtőnyílás D felé nézett. A szájnyílás függőleges oldalai kiégett agyagból álltak, míg a nyílás tetejét két nagyméretű, faragott kővel fedték le. A fűtőcsatorna Ny-i és K-i oldalán egy-egy padka futott, erre helyezték körbe az égetésre szánt, sorba rakott köveket. A csatornában az égetett mész alatt kevés barna hamut találtunk. Leletanyag gyakorlatilag elenyésző volt, a felső barna földdel kevert törmelékes betöltésben találtunk 1 db imbrextöredéket. A valószínűsíthetően római kori objektum Ny-i oldalát egy későbbi beásással részben elbontották, a megmaradt falszakasz rossz állapotú. A későbbi beásás bontása során, a réteges betöltés közepén római kori tetőfedő téglá töredékét gyűjtöttük, ill. áglyenyomatos, kiégett tapasztásdarabokat.

A D-i házhely területén, a 3695/47–48 hrsz. ingatlanokon régészeti objektum, szórvány leletanyag nem került elő.

CSIRKE ORSOLYA

30. Balatonszabadi határa

(Somogy megye) B, Ró, Á, Kö

2009. április 2-án Balatonszabadiban végeztünk régészeti helyszínelést két lelőhelyen.

Akol-hegy (KÖH 45030): Hadszintérkutatás közben középkori lelőhelyre utaló kiemelkedésről kaptunk értesítést. Bejárás során nagy kiterjedésű őskori (középső bronzkor, urnamezős kultúra?), római kori, Árpád-kori és középkori lelőhelyet találtunk. A domb, fekvésénél fogva, alkalmas lehetne egy egykori templom helyének, de erre utaló nyomokat nem találtunk.

Sashalom (KÖH 19395): A Balatonszabadi-siómárosi temetőben található a Sashalom vagy más néven a Basahalom. A temetőrendezéssel kapcsolatban ezt a kiemelkedést is kitisztították, most jól megfigyelhető egy nagy mesterséges kiemelkedés. Ettől Ny-ra egy kisebb domb van, ez talán a temető területrendezésekor alakult ki. A két kiemelkedésen leletet nem tudunk gyűjteni. A nagyobb kiemelkedés esetleg határjelző pont, megfigyelőhely vagy különösen nagyméretű halomsír lehetett.

Munkatársak: Molnár István, Nyári Zsolt.

HONTI SZILVIA – NÉMETH PÉTER GERGELY

31. Balatonszentgyörgy, Országút mellett (KÖH 60690)

(Somogy megye) U, Ró

A Balatonszentgyörgy és Marcali közötti út melletti lelőhelyről Eöry Béla gyűjtéséből ismerünk számos, több korszakba tartozó leletet.¹ A lelőhely a település K-i szélénél kezdődik, a 2009. március 30-án végzett helyszíni szemlénken a frissen szántott felszínen, jó megfigyelési viszonyok mellett, a fedett K-i szélének kivételével, be tudtuk járni. Sok őskori (DVK) kerámiatöredék mellett töredékes kőeket, több magkővet és pattintékot találtunk, az egész területen. A lelőhely középső részén kisebb római villa nyomai látszódtak. A római leletek nem az egész területen szóródtak, mint az őskoriak, hanem a kőépület környékén és attól DNy-ra. Több fazékperemet, fedőtöredéket és egy bronztárgyat találtunk (ez utóbbi őskori is lehet). A lelőhelyet D-ről egy természetes dombvonulat zárja le.

Munkatárs: Nyári Zsolt.

NÉMETH PÉTER GERGELY

32. Balatonudvari, Fövényes

(KÖH 34694)

(Veszprém megye) A, H, Á

A 2002-ben vízvezeték-fektetés közben előkerült avar és 10–11. századi temető feltárását 2009-ben folytattuk. Újabb 119 sír látott napvilágot, a feltárt sírok száma 233. Végig lehetett követni a temető K-i szélét, a D-i oldalon a 71. sz. út jelentette a határt. Ugyanakkor kiderült, hogy a temető, a 20–24 m széles völgyben É-i irányba tovább folytatódik.

A korábbi tapasztalatoknak megfelelően, a felső rétegben Ny–K-i tájolású, 10–11. századi sírok, alattuk ÉNy–DK-i tájolású, késő avar kori, 9. sz. elejei temetkezések voltak. A különböző korú sírok (kivéve a 141. számút) nem bolygatták egymást. Ugyanakkor különösen a feltárt terület D-i széléhez közel, a közép avar korra keltezhető, gazdag mellékletű temetkezések is voltak. Közülük több ki volt rabolva, ami egyértelműen a késő avar kori népességhez köthető.

2009-ben 60 közép és késő avar, 58 darab 10–11. századi sírt tárunk fel, ill. egy állatcsontvázat (kutya?) tartalmazó sír és egy Árpád-kori, edénytöredékeket tartalmazó objektum is előkerült. Három sírban két-két csontváz feküdt.

A közép avar korra datálható férfisírok közül kiemelkednek a bronz- vagy ezüstlemezről préselt övgarnitúrát, nyílcsúcsokat, varkocsszorítókat, fülbevalókat tartalmazó sírok. Ezek között is gazdagabb leletanyagot tartalmazott a 195. sz. sír, amelyben arany fülbevalók, ezüstlemezről préselt varkocsszorítók, ezüstlemezről préselt övgarnitúra, fatokban szablya, nyílcsúcsok, vaskés, vaskarikák voltak. A női sírok közül érdemes

¹ Rippl Rónai Múzeum Gyarapodási naplósám: 88/104.